

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Parallela Geographiae Veteris Et Novae

Parallela Geographica Italiae Veteris Et Novae

Briet, Philippe

Parisiis, 1649

Cap. II. Galliae Cisalpinæ Historiæ.

urn:nbn:de:hbz:466:1-13120

CAPVT II.

Gallia Cisalpina Historica.

AD discrimen veræ Gallia quæ dicta est *Vterior & Vltima*, & *Transalpes*, & *Gallia Subalpina*, Regio de quâ agimus vocata fuit *Citerior Gallia*, *Gallia intra Alpes*, *Subalpina Italia*, *Gallia Circumpadana*, *Italia Gallica*, *Gallia Togata*, scilicet ad discrimen Gallia quæ Braccis utebatur, ex quo Togam, Italicam vestem, Galli eò transmissi assumpserunt. Porrò agemus hoc capite 1. de transitu Gallorum in eam regionem, deinde de eius finibus, tum de Alpibus eam ambientibus, denique de Pado Fl. hanc alluente.

§. 1. *De transitu Gallorum in Italiam.*

CAUSA huius quadruplex ex variis historicis colligitur. *Prima*, intestina discordia, sic Iustinus. *Secunda*, fides, vix, vinum, oleum quæ Elico fabrilem artem Romæ professus domum retulit; Plinius lib. 12. cap. 10. Liuius lib. 5. *Tertia*, immensa hominum multitudo quam Gallia non poterat alere; sic Plutarchus in Camillo, Zonaras Ann. lib. 2. Iustinus lib. 24. vbi notat trecenta hominum millia exiisse ad quærendas novas sedes. *Quarta*, Gallos ductos cupiditate lætissimæ, & amœnissimæ regionis, quam præ oculis habebant, leui causâ ad hanc expeditionem commotos esse; Polybius lib. 2.

MODVS, & TEMPVS. Ad tollendam confusionem inter opiniones auctorum, historiam hanc ex omnibus scriptoribus probabiliter sic concinno, ex Polybio, Liuiio, Plutarcho, Iustino, Strabone, &c.

Celtæ qui regionem incoluerunt inter Sequanam, & Matronam Fluios, *la Seine & la Marne*, montemque Gebennam *les Scuenes*, &c. penes Biturigas eorumque regem Ambigatum fuerunt: is Ambigatus cum videret hominum multitudinem, & seditione regionem suam prægrauari, sororis suæ filios Bellouesum, & Sigouesum ad novas sedes quærendas cum trecentis circiter bellatorum millibus emisit. Sigouesum suos Boios deduxit in Boiohæmiam, vnde regioni nomen in Germaniâ: Bellouesum cum aliis conflatis

flatis ex variis nationibus Cenomanis, Aruernis, Senonibus, Boiis & aliis in Italiam transire molitus, confedit primùm in parte Gallia quæ postea Narbonensis dicta est, vbi & Massiliensibus auxilio fuit; at hæc condita Olymp. 45. Urb. cond. 154. Tarquinij Prisci 14. quando contigit

Prima Transmigratio cum per Alpes Taurinas transit cum Insu-
bribus suis Bellouesius, & regionem ad Mediolanum occupauit.

Secunda Migratio, seu expeditio fuit Cenomanorum paulò post
sub Elitouio duce, per easdem Taurinas Alpes. De tempore hoc
statui potest, eos non multis annis interiectis transiisse, quia Liuius
lib. 5. ait eos Alpes transiisse Belloueso fauente.

Tertia expeditio Libiciorum fuit, sed quo Duce, aut tempore
non constat; & eodem itinere cum superioribus, ex Liuius, viden-
tur transiisse.

Quarta Migratio, Boiorum fuit, & Lingonum, qui non viden-
tur eò irrupisse ante annum Urbis conditæ 232. Olymp. 64. annum
3. Tum enim Umbri cum Etruscis qui Padum accolebant, oppu-
gnabant Cumas, vt ait Dion. Halic. lib. 7. at Etrusci expulsi sunt
à Boiis & Lingonibus, vt habet Liuius.

Quinta denique & extrema expeditio, fuit Senonum quæ incidit-
se videtur in annum V. C. 359. tunc enim ait Liuius lib. 5. Etruscis
dixisse in concilio non posse se iuuare Veios contra Romanos,
quòd haberent novos incolas Gallos cum quibus nec pax satis fi-
da, nec bellum pro certo esset. Certè iidem post quatuor annos
hoc est Olymp. 97. an. 2. Clusum obsederunt, & sequenti Ro-
mam incenderunt V. C. 364. Olymp. 97. an. 3.

Quæritur vtrum hi Galli vrbes habuerint, an tantùm in vicis
habitarint? Qui *negant* vrbes condidisse, nituntur auctoritate Pli-
nij lib. 19. cap. 1. & Strabonis lib. 5. ex Polybio, vbi vocatur Me-
diolanum vicus, additurque Gallos vicos incoluisse. Qui aiunt, in-
nituntur Plutarcho dicenti in Camillo Gallos in 18. vrribus
Etruscorum quos depulerant, habitasse.

§. 2. De Finibus Gallia Cisalpina.

QVID QUID terrarum fuit ab Arsiâ Fluuio ad Æsim vsque, &
Anconam, & à Varo Fl. ad Arnun sub Coss. Romanis Gallia
Cisalpina adiudicatum est. De Arsiâ Fl. probatur: quia lanæ Alti-

nates Gallicæ dicuntur apud Columelam de re Rust. lib. 7. cap. 2. & apud Vibium Seq. Timauus Aquileiæ, Galliæ fluuius est. Apud Melam lib. 2. cap. 4. *Carni & Veneti colunt Galliam Togatam.* Aliquando tamen Veneti excluduntur à Galliâ Cisalpinâ; sic alueus citimus Padi dicitur Venetos à Galliâ Cisalpinâ dirimere.

De Anconâ citari solet idem Mela loco iam laudato: *Ancon inter Gallicas, Italicâsque gentes quasi terminus interest:* sed clariùs Plinius lib. 3. cap. 14. *Ab Anconâ ora Gallica incipit, Togata Galliæ cognomine.* Vulgò tamen Rubicon Fl. hodie *Fiumicino*, aut *Rugone* statutus est ab eâ parte Galliæ limes; ita Cicero 6. Philippicâ, Plutarchus in Iulio, Suetonius, Appianus in ciuilibus, Lucanus, Plinius, &c. Hanc tamen opinionum varietatem conciliat Strabo libro quinto, dum ait: *Is limes saepe à Magistratibus mutatus est, & primum Æsim voluerunt, postea Rubiconem.*

De Arno fluuijo, & quòd Liguria eò vsque protracta, sit adiudicata Galliæ, arguit is locus ex Suetonio in Iulio, vbi dicuntur Crassus & Pompeius Iulium conuenisse Lucam, in urbem prouinciæ suæ; at Luca iacet inter Macram & Arnun.

§. 3. De Alpibus Galliam Cisalpinam ambientibus.

N V M E R V S I. Nomen.

ALPES in plurali, & Alpis in singulari Poëtis, & in Itinerariis, in Alpe Graiâ, Pæninâ; Græcis Αλπισ 105. Hoc nomen habere dicuntur primo à candore, nam Festus ait Sabinos album dicere alpum. Secundo ab altitudine, nam Galli altitudines montium vocant Alpes inquit Isidorus Orig. lib. 14. cap. 8. & Seruius in 10. Æneid. vnde factum vt montes Pyrenæi & Carpathos Alpes vocarentur. Tertio à transitu, sic enim Galli vocant transitum inter angustias, inquit Procopius lib. 1. Goth. Quarto vt Mythologi ab Albione, vel Alebione filio Neptuni qui hîc contra Herculem dimicans occidit. Quinto vt vult Tzetzes in Lycoph. à quodam Alpi qui hîc interfectus est.

TAVRI vt pluribus probare nititur Cluuerius, vnde & populi Taurisci dicti: certè in Norico nominibus illis additur vox illa Taurn, & aliter Alben, vt Felber-Taurn, seu Felber-Alben.

RIPHÆI montes; sic disertè Athenæus lib. 6. cap. 4. Alpium

iuga πάλαι μὲν Ριπῶα, ὑπερον Ολβία, νῦν δὲ Ἀλπια. Et Protarchus apud Stephanum Alpes ait dictas esse Riphæos montes, & omnes populos supra Alpes incolentes vocatos esse Hyperboreos: vnde Æschylus & Apollonius poëtæ Istrum ex Riphæis montibus elicerunt.

N V M. 2. *Quantitas Alpium.*

LONGITUDO Alpium & extensiones statui non possunt, nisi earum principium & finis statuatur, de utroque auctores antiqui in varias opiniones distracti sunt.

I N I-	}	<i>Prima opinio</i> est Strabonis & veteris Scholiastæ Horatij, qui initium Alpium à Vogeso monte ducunt; nam ex Alpihus Ararim, & Sequanam eliciunt.
TIVM		<i>Secunda</i> , eas inchoat ab vrbe Vienna; sic Aufonius <i>Alpino queque Vienna iugo; & Alpina recta Viennæ.</i> Idem sentit Polybius lib. 2. dum meminit Gallorum qui ad Rhodanum Alpes incolunt.
A L-	}	<i>Tertia opinio</i> , eos ducit à Massiliâ; sic Polybius libro 2. sed hæc opinio ad sequentem reduci potest, quia Massilia sumitur, & pro vrbe, & pro regione, vt Eustathius in Dionysium Afrum docet.
PIVM.		<i>Quarta</i> denique & <i>communissima</i> Alpes ait esse limitem Galliæ, & Italiæ; ac proinde à Varo Fl. easdem inchoat.
FINIS	}	<i>Prima opinio</i> , est Melæ lib. 2. cap. 3. qui Alpes in Thraciam promouet.
A L-		<i>Secunda</i> , est Plinij qui eas ad finem Dalmatiæ extendit, ad montem Scodrum; sic cap. 25. lib. 3.
PIVM.		<i>Tertia opinio</i> , est Strabonis lib. 4. Herodiani lib. 2. & 8. atque aliorum vulgò ad Italiæ Orientalem limitem, ultra Ocrum montem, non produci.
E X-	}	<i>Straboni</i> est διχιλίων ἢ διακοσίων σταδίων.
TEN-		<i>Plinio</i> per Cluverium emendato, à supero mari ad inferum, decies centies mille passuum.
S I O		<i>Cluverio</i> à Varo Fl. ad Arsiam Fl. octingentorum millium passuum, vt ipse dimensus est.
A L-	}	
PIVM.		

LATITUDO. Plinius lib. 3. cap. 19. de eâ sic statuit: *Alpes in la-*
Xxx ij

itudinem Cornelius Nepos centum millia, T. Liuius tria millia stadiorum excurrere docent; quod vtrumque verum est diuersis in locis; nam & centum millia explent aliquando, vbi Italiam à Germaniâ submovent; nec LXX. millia explent, reliquâ sui parte graciles.

ALTITVDO. Primò, Plinius lib. 2. cap. 65. ait quosdam arbitrari Alpium vertices tractu non breuiore t. millibus passuum assurgere.

Secundò, earum Altitudo colligi potest ex aliis montibus: conferantur ergo cum Olympo, & Pindo montibus editissimis: Strabo lib. 4. docet vtrumque vno die conscendi posse ab expedito viatore: Plinius ait Dicearchum inuenisse ad perpendicularum Pindum esse passuum MCL. Plutarchus in Æmilio notat Olympum supra sex gradus assurgere, idque ostendit ex epigrammate de Xenagorâ filio Eumeli. At Strabo lib. 4. negat à quopiam intra quintum diem Alpes superari posse, ex quâ comparatione quàm editæ fuerint intelliguntur.

N V M. 3. Qualitas Alpium.

DESCRIBVNTVR Alpes à Silio Italico lib. 3. vbi canitur Annibalis transitus, Polybio lib. 2. & 3. Liuiio lib. 21. Petronio Arbitro in Satyrico, qui aiunt hîc niues esse panè cælo immixtas, pecora & iumenta frigore torrida, homines intonsos, & incultos: in collibus nihil pabuli, valles satis lætas, & aquis irriguas; nullos incolas in cacumine; earum latera vbique coli, & arbores syluâque gignere,

N V M. 4. Diuisio Alpium in partes.

DIVIDVNTVR Alpes in Maritimas, Cottias, Graias, Penninas seu Pœninas, Rhæticas seu Tridentinas, Noricas, Carnicas, Iulias seu Pannonicas.

ALPES MARITIMÆ porrigebantur à mari ad montem Vesulum *M. Viso*, seu *Veso*: malè ex eodem monte Appianus, & Seruius Rhodanum eliciunt.

ALPES COTTIÆ, Tacito Cœtiansæ Alpes, extenduntur à monte Vesulo, *Viso*, ad Cenisium, *le mont Cenis*.

ALPES GRAIÆ, quasi Græcæ, inquit Seruius, fortè ab Herculis transitu, quem tamen aliqui per Alpes Maritimas transisse

autumant, vnde portus Herculis Monæci dictus. Tacitus meminit Graij montis, qui Liuius lib. 21. Cremonis iugum dici videtur, hodie *le petit S. Bernard*. Alpes autem Graiæ decurrunt à M. Cennifio ad summum Penninum, vulgò *Monte-Ioue*, Gallicè *Mont-Iou*, aliter *le grand S. Bernard*.

ALPES PENNINÆ, aliis POENINÆ, quasi à Pœnis, quòd quidam putent per eas Annibalem traiecisse; at id falsum est. Nomen ergo habent à Deo Pennino qui in summo Pennino colebatur, vt intelligimus ex Liuius: Hinc etiam dicta Pennina Vallis per quam decurrit Rhodanus. Alpes autem illæ iacent inter summum Pœninum *le grand S. Bernard*, & Adulam M. S. *Gotard*, ex quo Rhodanus, Rhenus, Ticinus, & Arola Fl. existunt.

ALPES RHÆTICÆ, sic dictæ sunt à Rhætis populis, aliter TRIDENTINÆ ab vrbe Tridento *Trente*; & procurrunt ab Adulâ monte, seu S. *Gotardi*, ad Alpium montem ex quo procedunt Drauus, *le Draue*, & Æfacus, seu Attagis, vulgò *Laisoch*. Magna tamen pars illarum Alpium dicitur mons Adula, Festo Auieno Atulla, hodie S. *Gotard*, *Crispalta*, *Braulio*.

ALPES NORICÆ, sic dictæ à Noricis populis, & Norico; extenduntur à Draui fontibus, ad fontem Fl. Natifonis *Lizonzo*. Hac voce non vtuntur veteres, sed tantum medijs æui scriptores Iornandes, Aimoinus & alij.

ALPES CARNICÆ, à Carnis populis dictæ, ducuntur à fontibus Natifonis, ad fontes Nauporti *Laubach* in Sauum influentis, & Formionis *Rizano* cadentis in Hadriaticum mare; seu melius ad montem Ocræ *monte Cese*, qui duos hos fluuios euomit, & circa Formionis fontes vixere populi Subocrini Plinio. Dicitur autem mons Ocræ, hodie *Monti della Vena*, humillima pars Alpium per quam merces curribus Aquileiâ deferantur Nauportum *Laubach*.

ALPES IULIÆ, producuntur à fontibus Formionis & Nauporti, ad fontes fluuij frigidi *V vipach*. Sic dictæ sunt à Iulio Cæsare, qui primus iter per eas aperuit, & munuit. Tamen Rufus Festus tradit hanc viam à Iulio inchoatam, perfectam ab Octauiano dum in bellum Illyricum incumberet. Amm. Marcel. lib. 31. ait has olim dictas esse VENETAS; Tacitus lib. 2. Hist. & 3. eas PANNONICAS appellat, quæ voces eundem montium tractum significant.

N V M. 5. *Transitus Alpium.*

ALPIBUS sic coronata est Gallia Cisalpina, ut in eam nisi per angustas fauces non detur aditus, de quibus Livius, Polybius, Strabo, Plinius, Herodianus, &c.

PRIMVS TRANSITVS, per *Alpes maritimas*, seu per *Ligures*, dicitur tritus fuisse à Cæsare ut Virgilius 6. *Æneid.* Hæc quoque transiisse ferunt Herculem maximè ob portum Herculis Monæci; sic Petronius Arbiter, qui tamen has cum Graiis confudit; sic Amm. Marcellinus lib. 15. ubi notat Herculem prædictum portum extruxisse. Hæc autem via secundùm littus procedebat: postea autem alia via excisa est noua à Segusterone *Cisteron*, de quâ libro sequenti.

SECUNDVS Transitus per *Alpes Graias*, per quas traiecisse ferunt Herculem, ideoque dictæ *Graia*, ut habet Plinius lib. 3. cap. 17. Idem habet Æmilius Probus in vitâ Annibalis. Hæc transiisse putauit Annibalem Cælius Antipater apud Liuium, videlicet per *Cremonis iugum*; sed delusus est, eruditorum omnium iudicio.

TERTIVS per *Alpes Cottias*, quæ munitæ sunt à Cottio Rege amico Augusti, ut ait Amm. Marcel. lib. 15. per has transmisere Galli duce Belloueso, quia Livius lib. 5. ait eos traiecisse per Taurinos saltus, at illi respondent viæ quæ est à Segusione *Suse*, per *Alpes Cottias*. Eodem quoque itinere Cenomani, & Libicij vsi sunt: eodem Pompeius, quem magni facit in epist. ad Senatam, cuius meminit Salustius 3. histor. vocatque Annibalico itor opportunus.

QUARTVS à superiore parum admodum differt, & Asdrubalis fuit. Cùm enim diuersus fuisse dicatur à quatuor aliis quos Varro commemorat, quorum 1. per *Ligures*, 2. quo Annibal, 3. quo Pompeius, 4. quo Asdrubal, 5. quo Græci, restat ille qui pergit ex valle Maurienâ per montem Cenisium, & Segusionem ad Augustam Taurinorum. Quod autem dixerunt aliqui Asdrubalem eadem viâ venisse quâ Annibal, ideò dixerere quòd per viam à Cottio stratam postea, putarunt Annibalem traiecisse. Differt autem hic à præcedenti; tertius enim pergit Ebroduno *Ambrum*, Brigantione *Briançon*, Segusione *Suse*; hic autem quartus vel vallem Maurienam, montem Cenisium, Segusionem, Augustam Taurinorum ducit. Eodem quoque videtur vsus esse Cæsar, quem descri-

bit lib. 1. de bello Gallico; nam hîc mentio fit Garocellorum, & Ocelli vulgò *Ezilles*, quò itur Segusionem, & hinc in Taurinos.

QUINTVS, fuit Annibalis *per Alpes Penninas*, reclamante licèt Liuius, qui hanc improbat opinionem, sed fide dignior Polybius, longè diligentior, & qui hæc loca se inspexisse profitetur. Confirmatur auctoritate Plinij lib. 3. cap. 17. *Alpes Graias atque Peninas, his Pannos, illis Herculem transisse.* Hæc autem via in duas scinditur, quarum vna breuior est quidem, sed angustior, hodie dicitur *Val Pelina*, altera longior, sed latior, hodie *Val d'Aosta*, & *Val di Barda*, in quibus Annibal equos suos, & elephantos refecit. Quæ autem dicuntur de aceto, & igne quibus Alpes illæ excisæ sunt, fabulæ meræ sunt; siquidem de his tacuit accuratissimus Polybius. Meminit quoque huius viæ Cæsar 3. de bello Gallico.

SEXTVS, per easdem *Alpes Penninas*, per montem *Adulam*, le mont *S. Godard*, per Belitionem *Belizona*, deducit in Heluetios. Eum tenuit Constantius Imperator cùm progressus est in Alemannos. Eâdem quoque viâ Alemanni irruerunt in Italiam tempore Claudij qui Gallieno successerat; quando ab eodem Imperatore cæsi sunt ad lacum Bennacum.

SEPTIMVS, per *Alpes Rheticas*, ducitur secundùm Larium lacum, le lac de *Come*, Curiam, & Brigantium *Coiri & Bregentz*, per quem transire Tiberius & Drusus bello Rhætico finem imposituri, cuius meminit Dio lib. 54. Eodem quoque vsus Stilico; nam Claudianus de bello Gothico meminit Larij lacus.

OCTAVVS, per *Alpes Tridentinas*, qui ducit Tridento *Trente*, Augustam Vindelicorum *Ausbourg*. Per has irrupere Cimbri in Italiam, vt quidam putant, nam Florus lib. 3. cap. 3. ait Tridentinis iugis in Italiam prouolutos ruinâ descendisse. Eâdem quoque viâ videntur Galli in Veneticum agrum descendisse, ann. urb. C. 566. quando & urbem in agro Aquileiensi moliti sunt, cuius meminit Liuius lib. 39.

NONVS Transitus, per *Alpes Carnicas*, ab Aquileiâ per Iulium Carnicum *Zuglio*, de quo nihil occurrit.

DECIMVS, per *Iulias Alpes*, in Pannoniam ad Nauportum *Laubach*, deducebat. Hoc iter ab Iulio, & tentatum, & confectum est, quando Gallicæ Prouinciæ Illyricum curauit adiiciendum. Ruffus Festus ait sub Iulio & Augusto perfectum esse: forrè Augustus hoc muniuit diligentius; & per has fauces Romani in Pannoniam & Illyricum suas copias vulgò deduxere.

§. 4. De Pado fluuio Galliam Cisalpinam alluente.

NVM. 1. Nomen Padi.

DICTVS est PADVS teste Metrodoro Scepsio apud Plinium lib. 3. cap. 16. à voce Gallicâ *Pades*, quæ *picam* sonat, quoniam arbor illiusmodi ad caput eius plurima: cùm linguâ Ligurum *BODINCVS* vocaretur: hoc est *fundo carens*.

ERIDANVS quoque nuncupatus est *Rex fluuiorum* Virgilio, ab Eridano solis filio quem Phaëtonem dicunt, qui fulmine afflatus in hunc fluuium cecidit, vt ait Isidorus lib. 13. cap. 21. Quomodo autem veteres inducti sint in fraudem, & hunc Eridanum Italicum cum Sarmatico confuderint qui ad Gedanum cadit *Dantzich*, diciturque hodie *Radune*, seu *Radanne*, & *Redane*; itémque de Electro ibidem crescente, quod Italiæ perperam veteres affinxerunt: lege bene longam Philippi Cluuerij diatribam cùm in Italiâ suâ, tum in Germaniâ.

NVM. 2. Fons Padi.

ORITVR Padus ex Vesulo monte (hodie *Vesò*, seu *Visò*) aiunt Plinius, Solinus, & Mela: ex triplici fonte, vt volunt Seruius & Isidorus; vt Polybius & Mela ex fontibus. Addunt Plinius & Solinus fontem eius *visendum* esse, vnde occasio errandi Blondo existimanti nomen proprium Padi fontis esse *videndus*; certè Marrianus Capella errandi occasionem abstulit dum eum *Mirabilem* dixit. Ratio autem eius miraculi affertur à Plinio lib. 2. cap. 103. *Padi fons mediis diebus aestiuis velut interquiescens semper arct: postquam passuum tria millia decurrit cuniculo hauritur* (hodie ad vicum *Pisana*) *sicque hauritur vt nihil eius appareat; at post duo miliaria iterum emergit*: Plinio quidem in Foro-Vibiensi agro, Solino & Capellæ in Vibiensi agro. Augerur autem maximè ad Canis ortum liquatis niuibus, vt omnes veteres putauerunt, & pleraque flumina Galliarum ebibit, de quibus in Geographicâ descriptione cap. 3. & 4.

NVM. 3. De ostiis Padi.

DE numero ostiorum huius fluminis duplex est veterum sententia.

Pri-

Prima, est Polybij lib. 2. duo esse Padi ostia, Paduam & Olanam: pro *Padua* legendum putat esse Cluverius *Padusa*, : Plinius notat Olanam postea dictum esse *Volanen*. Padusæ Virgilius, Claudianus & Plinius meminere; hic addit olim Messanicum dictum. Hodie Volana nominatur *il Pó di Volana*, Padusa *il Pó d'Argenta* Padus Argentanus.

Secunda sententia Pado 7. ostia assignat, quæ idè septem maria appellata sunt: sic Plinius, Herodianus, Mela, & alij. Vnde factum ut Apollonius Rhodanum 7. ostiis in mare deuolui dixerit, quia cum Eridano confuderat. Ea ostia sic tibi digerimus procedendo à Meridie in Boream.

I. & Meridionalius AVGVSTA FOSSA, aliter Fossa A sconi dicta, quæ Raenam vsque protracta erat: & hodie dicitur *il Canale di S. Alberto*.

II. PADUSA, aliter MESSANICVM OSTIVM, & SPINETICVM, itèmq; VATRENI PORTVS, quo ingressus est Claudius Cæsar è Britannia triumphans prægrandi illâ domo veriùs quàm nauì, ait Plinius lib. 3. cap. 16. Dicitur idem PADVS MAGNVS, quia præcipuum est ostiorum Padi: *Spinetum* autem à Fl. Spine ad quem vrbs Spina condita erat: *Vatreni* autem à Vatreno Fl. *Santerno*, qui Forum Cornelij alluit, cur Messanicus, nescio: hodie Padus Argentanus *il Pó d'Argenta*, & *Primaro*.

III. CAPRASIA, hodie Ostium dicitur *Bocca di bell'Ochio*, Alueus autem *Virginese*.

IV. SAGIS, & infra Comaclum cadit in mare, hodie *Porto Magno*, aliter *Porto di Magna Vacca*, à diuersorio publico hîc sito. Quòd autem hic alueus ita dictus sit, arguit vicus *Fossege* ei affixus, quasi *Fossa Sagi*.

V. VOLANE, antea OLANA, vt ex Plinio antea inuimus: hodie nomen retinet *il Pó di Volana*.

VI. FOSSA CARBONARIA, ostium hodie *il Porto di Goro*, Alueus *il Pó d'Ariano*.

VII. FOSSA PHILISTINA, aliter TARTARVM, quia hîc erat olim Tartari fluminis ostium, qui Ptolemæo Atrianus Fl. dicitur, hodie *Tartaro*, ostium autem & Alueus hodie vocantur *il Pó Grande*. Fossa verò committens tria hæc posteriora ostia FOSSA NERONIS appellabatur.